

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia profundissimi Doctoris de Auxilio gratiæ medicinalis Christi Salvatoris, & de prædestinatione hominum & Angelorum proponitur, ac dilucidè ostenditur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

3. Delectatio efficit voluntatem & libertatem, hoc est, facit velle & libere velle.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13704

Cap. 5. & inde mihi catenam fecerat & constrinxerat me. A Vides arbitròr vinculum quod à volenda seu diligenda fortiter castitate retrahebat & impediēbat. Nunc intueere conantis in contrarium voluntatem: *Voluntas autem nova que mihi esse ceperat, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam.* Nescio an quippiam afferri possit evidentius, ad ostendendum quadam esse vincula seu impedimenta viscosa voluntatis quibus fortissime ligatur, ne in certos actus liberos possit surgere. Dices forte, ea umpere potuisse Augustinum si voluisset: nihil verius, sed ad habendam tantam voluntatem nondum idoneus erat, quia nondum data erat. *Cap. 8.* Ipsum enim velle, ut ibidem dicit, erat posse. Sed quia tantum velle non habebat, ideo & potestate carebat, secundum quod ipse dicit: *Voluntas nova nondum erat idonea ad superandam priorem, donec cœlitus paulo post inspiraretur efficacior.*

Prosper. cœm. de iust. lib. 1. c. 40.

*Nec iam captivos oculos extollere in altum.
Sponte potest: quoniam hoc etiam spoliante tyranno
Perdidit, ut quanto iaceat sub vulnere norit.*

Magis autem amissit, ut velit surgere, A multoque maxime, ut possit, ut in eodem libro non semel docet. Nihil igitur evidentius est, quam esse vincula quadam voluntatis, quæ voluntatem ipsam à volendo certum genus actuum retrahunt & impediunt, ita ut tate velle non sit in ipsius potestate, nisi tunc tantum, quando illa potestas aliunde datur, *Joan. 1.* Scripturâ propter illam causam dicente: *Dei illis potestatem filios Dei fieri, quod non sunt nisi voluntate.* Sed in dæmonibus ac damnatis res omni prorsus controversia caret. Certissimum est enim, eos illud bonorum actuum genus nec velle, nec posse velle propter insolubilia voluntatis vincula, quæ deficiente illo principio, quod voluntatem facit huiusmodi actus velle, rumpere nec possunt neque unquam volunt:

Iam vero in beatis creaturis res ista æquè

Sed hoc exemplum est hominis iam volentis, qui glutinosis vinculis impeditur, ne satis fortiter velit. Sunt alia vincula seu impedimenta, quæ nec tenuiter velle sinunt. Qui res humanas attentius exploraverit, nihil inveniet manifestius. Vnde enim alioquin in hominibus fide destitutis tam voluntarius, tam præceps, tam pertinax animi motus in carnales voluptates, ut non solum non habeant potestatem exuendi se, sed nec tenuissimam voluntatem, imo summam felicitatem putent, illis tantum bonis, quibus ignorant meliora, frui, summam miseriam exui? Ipsa fides nos docet neminem non solum ex eis posse sine fide, quæ caret, surgere, sed nec velle surgere. Quo enim pacto ex eo surgere volent, ex quo surgendum nesciunt? Nam ut optime sanctus Prosper Christianæ fidei fundamentis canit:

perispicua est. Nam quod nec illæ à diligenda æterna veritate cessant, aut cessare possunt, aut volunt, nec vanitatem creaturarum diligere possunt, aut volunt, non aliunde accidit, nisi quia vinculo quodam delectabili constrictæ sunt, quod abruptere neque voluntas neque potestas est; ut hac de causa non sit amplius in earum potestate, & proinde nec liberum. Sed quid illud est, quod tantam vim habet in liberam voluntatem, ut quantumvis nunquam cogi possit, vel in illos actus nisi libero proficere motu, hoc tamen vinculo impedita in illos ipsos actus ad quos cogi nequit, liberè se flectere & progredi nequeat, hoc est, quid sit illud iuxta doctrinam sancti Augustini, quo deficiente actus aliquis non est re ipsa in voluntatis potestate, & quo præsentem ponitur in ejus potestate, ita ut ejus præsentia nos velle faciat, absentia nolle?

CAPVT TERTIVM.

Delectatio efficit voluntatem & libertatem, hoc est, facit velle & liberè velle.

QVAPROPTER lustratis diligenter fundamentis Augustini, quibus tota doctrina de arbitrij libertate nititur, nihil aliud existimamus quam cognitionem ac delectationem, seu delectabilem objecti complacentiam, esse id quod tantam potestatem in liberum arbitrium habet, ut eam faciat velle vel nolle, seu, ut ea præsentem actus volendi sit re ipsa in ejus potestate, absente non sit. De cognitione hic non multum solliciti sumus. Illam enim ad volendum esse necessariam, vix quisquam dubitat,

A Nam inde est illud Aristotelis ac Damasceni ab omnibus admissum, quod ignorantia non minus quam coactio, seu violentia faciat involuntarium, vel certe quod huic loco sufficit, non voluntarium. Nemo quippe velle potest quod ignorat, de delectatione tota quæstio est. Rem tamen istam etiam de delectatione creberrimè Augustinus tanquam certissimam sibi quæ exploratissimam docuit. *3. Esch. 2. Damasc. lib. 2. orothol. 86.* Nonnulla tamen delibatur hoc loco sumus, *vide lib. de grat. Christi Salvat. a. 1. usque ad 110.* quia multa in alium locum opportunius & fusius digessimus.

Igitur

In libro primo ad Simplicianum questione secunda ex professo disquiri, unde contingat quod voluntas unius ad rem aliquam sibi propositam non moveatur, ultimam radicem illam esse tradit, quia delectatione destituitur: ut autem amplectatur aliquid quod non delectet, fieri nullo pacto potest: *Quis habet, inquit, in potestate tali viso attingi mentem suam quo eius voluntas moveatur ad fidem? Quis autem animo amplectitur aliquid quod eum non delectat? Aut quis habet in potestate, ut vel occurrat quod eum delectare possit, vel delectet cum occurrerit? Ecce rem ab ipsis fundamentis resolutam, defectum delectationis esse causam; cur voluntas non moveatur nec moveri possit ad amplectendum aliquid. Quod instantius paulo post iterum repetit: Restat ergo ut voluntates eligantur. Sed voluntas ipsa nisi aliquis occurrerit quod delectet atque moveat animum, moveri nullo pacto potest. Hoc autem ut occurrat non est in hominis potestate. Et in libro de Spiritu & littera, tanta hoc asseverat certitudine, ut nemini ignotum esse posse declarat: *Quis nesciat non esse in hominis potestate quod sciat, nec esse consequens, ut quod appetendum cognitum fuerit, appetatur, nisi tantum delectet, quod diligendum est? Vbi magnitudo delectationis mensura dilectionis asseritur. Quod evidentius inculcans ibidem dicit: Fieret enim, perfecta scilicet vita, sine ullo omnino peccato, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tanta rei. Sed quid causa est, ut tanta voluntas non adhibeatur tantæ rei? Effet autem tanta si & nihil eorum que perferunt ad iustitiam nos lateret, & ea sic delectarent animum, ut quicquid aliud voluptas sive dolor impedit delectatio illa superaret. Vbi pari profusus modo defectum delectationis, sicut defectum scientiæ causas ponit, cur voluntas tanta non sit, quanta sufficit ut quilibet impedimenta superentur. Quare in eodem libro de utraque causa similiter dicit: *Cum id quod agendum est, capere non latere, nisi etiam DELECTATIO & appetere non agitur, non suscipitur. Imo si etiam agitur & suscipitur, deficiente delectatione mox desinitur, juxta id quod alibi dicit: Si nullam iustitiam, desecimus. Et in libris de peccatorum meritis & remissione eum causas volendi nolendique similiter indagaret, duas illas similiter profert, sive quid libet, inquit, sive quia non delectat. Et ratione non subijcit: *Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit, novimus, eoque delectamur ardentius. Ignorantia igitur & infirmitas (id est defectus delectationis) vitia sunt quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum &c. Nihil evidentiùs tradi posset, quàm istam doctrinam Augustinus tradit, & in omnibus operibus suis ab initio vitæ suæ Christianæ usque ad finem uniformiter. Unde in Tractatibus in Ioannem illud Poëtæ tanquam ex fundo veritatis haustum, trahit suam quemque voluptas, approbat. Porro si Poëtæ, inquit, dicere licet, trahit sua quemque voluptas non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed de-****

lectatio; quanto magis nos dicere debemus trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita.

Cum igitur vera causa, cur arbitrium ad appetendum aliquid moveatur, sit delectatio qua intrinsecus in ipsa voluntate mulectur, hinc est, quod consequenter Augustinus tradit tam in appetendo, quam in omittendo peccato voluntatem delectatione liberam fieri. Cum enim hoc sit liberum Augustino, quod est in potestate seu quod sit cum volumus, necesse est illud ipsum quod arbitrio volendi nolendique causa fuerit, etiam causam esse libertatis. Sic igitur de libertate ad peccandum, seu quæ in peccatis eligendis apparet, Augustinus loquitur, cum liberum arbitrium in peccatoribus juxta doctrinam eius perisse diceretur: *Liberum arbitrium usque adeo in peccatore non perit ut per illud peccent maxime omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet. Et iterum in eodem loco: In malo liberam habet arbitrium cui delectationem malitia vel occultus vel manifestus deceptor inseruit, vel sibi ipse persuasit. Et rursum enucleatius: Neque enim agit in eis etiam qui suadet & decipit, nisi in peccatum voluntate committant, vel ignorant a veritate, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo & cecitatis & infirmitatis, vid est, vitiosa delectatione qua mens ad bonum infirma redditur. Et adhuc instantius & apertius: Hæc voluntas que libera est in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est quia liberata non est, id est, non est expedita duobus illis vinculis quæ impediunt ne velit bonum; hoc est, ne illud vellet habeat in potestate. Verumque eodem modo docet in Enchiridio ad Laurentium: *Qua cum vera sit, qualis queso potest servi addicti esse liberæ, nisi quando eum peccare delectat? Libenter enim servu qui sui Domini voluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccatum liber est. Et cum dixisset eum qui talis est, nondum esse ab illis vinculis liberatum à Deo, adjicit: Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quicquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber est ad operandum bene. Ex hoc generali principio ulterius Augustinus sæpe docet, idcirco voluntatis consequentium ad peccandum tribui vel non tribui, quia voluntas delectatione peccati mollietur aut destituitur, aliâque fortiore possidetur: *Quæro, inquit, quid alluciat animæ consensionem, an trahat illa castitatem & propterea consentire dicitur, quia eius aliqua delectatione moveatur ad fruendum. Quod si ita est non est consequens ut propterea malum dicatur, quia non recte diligitur. Et tractatu quadragésimo sexto in Ioannem: Delectavit quid malum est, consensisti peccati. Et in sermionibus de verbis Apostoli dicit quod quicquid est peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non exoriatur nisi ex illicita delectatione. Hinc alibi de peccatoribus causa peccandi rogatis: *Quid, inquit, aliud sermoni veritatis respondent omnes flagitiosi & facinorosi.****

lib. 1. q. 2. ad Simplicianum.

lib. 4. spir. 35.

lib. 4. spir. 3.

lib. 1. q. 3. ad Pal. 8.

lib. 2. de peccat. mer. 17.

Tract. 26. in Ioannem.

lib. 1. ad Bonif. 1. 2.

Cap. 3.

Cap. 30.

lib. cont. Sermond. c. 10.

Cap. 1.

lib. de Baptis. c. 10.

secundum homines, cum ees veritas arguit, nisi hoc solo, hoc me delectat? Et in daemionibus ipsis in perpetua peccati voluntate permanentibus, eandem delectationem eius rei causam esse satis evidenter exprimit, quando dicit, quod eos perpetua peccandi voluptas tenet.

Lib. 3. de lib. arbit. cap. 5.

Serm. 5. de verb. Apost. cap. 9. Cap. 10.

Lib. de Con. tit. cap. 8.

Lib. 22. de Civit. c. 30.

Lib. 14. c. 9. Lib. 11. de Gen. ad litt. c. 7.

In cap. 5. Epist. ad Galat.

Ibid.

Lib. 1. de nap. cap. 30.

Nec solum, ut voluntas peccet, sed etiam ut peccare nolit, eadem efficacia bonae delectationis vel defectus mala operatur: Delectat uxor aliena & non annuit, mentem avertit in secretarium mentis intras &c. Nolo, inquit, non facio. Puta, quia delectat non facio. Habeo cui condelecter. Et paulo post: Si mens non consentit peccato titillanti, blandienti, si mens non consentit, quoniam habet alias meritis delectationes suas, delectationibus carnis, ex nulla parte conserendas. Et alibi: Et bonum fit, cum id quod male lubet, vincens bonae delectatione non fit. Quae doctrina usque adeo apud Augustinum certa est, ut hac de causa nec beatorum arbitrium in caelo peccare posse testetur, quia illos peccata amplius delectare non poterunt, & ipsa delectatio non peccandi erit in eis perpetua stabilitate firmata: Nec ideo liberum arbitrium non habebunt, quia peccata eos delectare non poterunt. Magis quippe erit liberum a delectatione peccandi ad delectationem non peccandi inclinabilem liberatum. Quae de causa dicit in libris de Trinitate: Temperantia erit in caelo nullo defectu noxia delectari. Et de Genesi ad litteram: Sicut ergo vera ratio docet meliorem esse naturam, quam profusus nihil delectat illicitum; ita ratio vera nihilominus docet etiam illam bonam esse, quae habet in potestate illicitam delectationem, si extiterit, ita cohibere, ut non solum de ceteris licitis recteque factis, verum etiam de ipsius pravae delectationis cohibitione laetetur. Nempe per aliam delectationem calidius defluentem. Quemadmodum enim voluntas sine praeviente delectatione, velle vel consentire nequit, ita nec pravam delectationem sine aliqua maiore delectatione & meliore compescere. Ex eadem quippe radice utrumque pari necessitate nascitur, pari certitudine ab Augustino traditur: Regnant ista bona (id est, fructus Spiritus) si tantum delectant, ut ipsa teneant animum in tentationibus ne in peccati consensionem ruat. Quod enim amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est. Ut verbi gratia occurrat forma speciosa summa, & movet ad delectationem fornicationis: sed si plus delectat pulchritudo illa intima & sincera species castitatis, per gratiam qua est in fide Christi, secundum hanc vivimus & secundum hanc operamur. Et causam reddens cur in quibusdam non regnent seu dominantur opera carnis, hoc est, peccata: Maior enim & praevalentior eorum delectatio iustitia est. Ex quo fit ut in libro de Nuptijs in hac pravae delectationis immunitate verissimam arbitrij libertatem a volendis actibus immunitas obtineri nequit, nisi per praevalentem iustitiae delectationem, altera delectetur: Ibi sumus veraciter liberi, ubi non delectatur iniquitas. Nimirum quia delectatio non fo-

lum arbitrium liberum ad actus malos facit, ut in praecedentibus ex Augustino demonstravimus, quos sine delectatione velle non potest, sed etiam ad actus bonos iuxta illud brevissimum & verissimum: Libertas delectat, delectat te, & liberat. Qua nobilissima fulgentissimaque sententia hic contenti erimus. Nam propter peculiare difficultates quae libertatem arbitrij ad bonum opus implicatam tenent, alibi hac de re fusus tractaturi, & eam innumeris testimonijs, si opus fuerit ex Augustinianae doctrinae fundamentis asserturi sumus.

Haec igitur omnia, nisi fallor, perspicuum generaliter faciunt, quid Augustinus de voluntate sentiat. Nimirum non aliter posse moveri voluntatem ad bonum, nisi quia delectatur bono, quia dulcescit, quia arridet & placet: quia delectatione & complacentia si destituitur, velle nullo pacto potest. Quod quamvis Augustinus non toties tamque asseveranter & indubitanter diceret, quis experientia convictus propria non fateatur? Nam quis aliquid amplecti potest quod non delectat, quod animo averlatur? Unde & Aristoteles, ἀρετων ἐπιδοσει, Involuntarium est cum tristitia. Indicans ibidem voluntarium esse quod fit cum voluptate. Quod si delectatio boni velle facit, delectatio quoque ponit actum in potestate voluntatis, hoc enim est in nostra potestate quod fit cum volumus, & hoc ipso etiam liberum facit, ut non solum ex Augustini principijs jam ab initio huius Tractatus, fusius explicatis patet, sed etiam, ut jam audivimus, disertissimis & saepe repetitis verbis Augustinus inculcat, Quae si vera sunt, sicut iuxta sanctissimi Doctoris principium verissima sunt, non poterit amplius de eius mente dubitari, quae eum sentire & constanter docere diximus, libertati arbitrij solam necessitatem coactionis, seu quae est nolumus, efficit id quod potest, esse contrariam, omnemque actum voluntarium seu spontaneum, hoc ipso esse liberum. Hoc enim ipsum quod voluntatem sponte velle seu consentire facit, hoc eam, ut vidimus, etiam liberam facit.

Si vero seposita tantisper Augustini auctoritate, rem ratione metiri voluerimus, inveniemus eam huic ipsi suffragari quod docuit, ut voluntatem ita & libertatem ex delectationis fonte proficisci. Nam omnium iudicio, quod Philosophus expressit, id liberum est, quod est gratia sui. Hoc est enim oppositum servi, qui non est gratia sui, sed Domini, ut idem in politicis tradit. Iam vero nihil omnino fingi in natura humana potest, quod magis sit gratia sui, quam delectari bono, seu bonum placere & arridere voluntati. Nam si quempiam interroges, cur hoc vel illud velit aut agat, per circuitus eo tandem veniet, quia placuit, quia arrisit mihi, quia delectabar. Quod si perrexeris rogare, cur eligat id quod placet, vel quod

Tract. 41. lib. 1. can. 10.

3. Ethic.

1. Metaph.

Lib. 1. Polit.

vel quo delectatur, inepta & ridicula censetur interrogatio, nec responso digna, ut quod non habeat nec habere debeat aliam causam, per se enim notum est complacere & delectari bono, esse gratia sui: & idcirco liberum & causa omnis libertatis in actibus voluntatis, Et inde nascitur, quod sicut delectationi opponitur tristitia, & complacentiæ displicentia, ita etiam secundum Augustini mentem,

A liberum coactio. Nam ad quod aliquis coactè trahitur, hoc fit cum displicentia, & vice versà, quod fit cum displicentia, eò coactè trahi, non liberè ire dicitur; & pari passu, quo major est displicentia, eò magis coactum est, quò minor, eò minus. Et hinc dicimus, coactus fui, non fuit mihi liberum, hoc est, non fuit in potestate.

CAPVT QVARTVM.

Libertas Augustino maximè versatur circa finem, & quare.

VT vero mens Augustini adhuc uberius de ista libertate pateat, operæ pretium est disquirere, circa quid libertas Augustino nota, velut objectum versatur, circa finem, an ea quæ sunt ad finem, recentioribus enim plerisque, nulla omnino libertas nota est, nisi quæ circa ea quæ sunt ad finem exeratur. Quod si quos ejus motus erga finem esse concedatur, finem in ordinem ejus quod ad finem est, trahere profitentur.

Augustinus vero directissime contraria incedit via, quia contrariis, quam recentiores principijs nititur. Docet enim esse maximam circa finem voluntatis libertatem; nec aliter, nisi retractando principia sua quibus arbitrij libertatem asseruit, docere potest. Cum enim hoc sit liberum, quod sit cum volumus, ibique primitus & maximè sit ipsum velle, sicut ipse loquitur, profecto necessarium est, maximam circa finem esse libertatem; finem enim maximè volumus, quia propter se volumus. Rursum cum id sit liberum, quod est gratia sui & non servit alteri, necesse est in appetitu finis maximam esse libertatem, quia maximè est gratia sui, cui motus in ea quæ sunt ad finem necessario servare debet. Deinde cum id sit liberum quod delectat: Delectat te, inquit, & liber es. Ibi enim finis veraciter liberi, ubi non delectantur invitit, ut supra latius vidimus: necesse est motum illum esse maximè liberum, qui maximè delectabilis est. Talis est autem circa dubitationem omnem voluntatis motus in finem; omnis quippe motus in ea quæ sunt ad finem, quatenus talis, tristitiam admixtam habet, quia nolle id quod est ad finem, si sine illo posset pertingere ad finem. Denique quod ex præcedenti nascitur, cum id sit maximè liberum Augustino, quod minime coactum, seu vi necessitatis extortum est, necesse est motum in finem esse maximè liberum, quia maximam voluntate, minimam necessitate provocatum. Medium enim, ut medium, non tam voluntarium quam necessarium est, respectu alterius concupiti, ut nonnunquam Augustinus monet. Hæc principia perpetuò Augustinus intueri solet, quando de libertate loquitur, ideoque sem-

A per libertatem collocans respectu finis, & ejus quod per se & quod delectabiliter appetitur. Nam hinc illæ locutiones profectæ sunt, per quas supra vidimus libertatem arbitrij, sive bene agentis, sive peccantis, in motu voluntatis delectabili collocari. Hinc alibi surgens alius usque ad ipsam beatificam contemplationem, quæ juxta doctrinam ejus maxima ex parte voluntatis fruentis opus est: Ad istum, inquit, fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis. Solus est enim liber, quoniam propter se appetitur, & non referatur ad aliud. Hinc servit actio. Ad hunc crescitur quicquid bene agitur, quia propter hunc agitur: ipse autem non propter aliud, sed propter semet ipsum tenetur & habetur, ubi enim finis qui sufficit nobis. Et quia præter illum ultimum omnium nostrarum actionum finem, non desunt alij fines ultimo subordinati hinc est, quod alibi, & in alijs finibus qui propter delectabilem sui complacentiam appetuntur, similiter libertatem tribuit. Nam de illis loquens qui membra non ob aliud assequendum movent, sed solum ut ipso motu delectentur, sic interrogat discipulum quicum disputat: Quando ergo censes aliquam rem præfate, & quasi dominari cum propter se ipsam, an cum propter aliud appetitur? Cui alter: Quis negat cum propter se ipsam? Rursum Augustinus: Vide utrum magis habere fidem debeat hoc nomen (scilicet peritia movendi) in eo motu qui velut liber est, id est, propter se ipse appetitur, & propter se ipse delectat: an in eo qui servit quodammodo. Nam quasi servit omnia, quæ non sibi sunt, sed ad aliud aliud referuntur. Quam doctrinam in sexto li. 10. repetens: Ratio, inquit, primo, quid sit ipsa bona modalitatio, consideravit, & eam in quodam motu libero, & ad sua pulchritudinis finem converso esse perspexit. Quia igitur finis maximè appetitur, maximè delectabilis est, & motus in finem maximè voluntarius, & sponte non extranea consideratione extortus è voluntate fuit, hinc est, quod ille quoque motus Augustino maxime liber est, & in illo motu arbitrium maxime liberum. Et vice versà quia motus in ea quæ sunt ad finem, ipsa finis expectiti necessitate extorquetur, quem nisi finis suo

Tract. 101.
in Joannem.

B per libertatem collocans respectu finis, & ejus quod per se & quod delectabiliter appetitur. Nam hinc illæ locutiones profectæ sunt, per quas supra vidimus libertatem arbitrij, sive bene agentis, sive peccantis, in motu voluntatis delectabili collocari. Hinc alibi surgens alius usque ad ipsam beatificam contemplationem, quæ juxta doctrinam ejus maxima ex parte voluntatis fruentis opus est: Ad istum, inquit, fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis. Solus est enim liber, quoniam propter se appetitur, & non referatur ad aliud. Hinc servit actio. Ad hunc crescitur quicquid bene agitur, quia propter hunc agitur: ipse autem non propter aliud, sed propter semet ipsum tenetur & habetur, ubi enim finis qui sufficit nobis. Et quia præter illum ultimum omnium nostrarum actionum finem, non desunt alij fines ultimo subordinati hinc est, quod alibi, & in alijs finibus qui propter delectabilem sui complacentiam appetuntur, similiter libertatem tribuit. Nam de illis loquens qui membra non ob aliud assequendum movent, sed solum ut ipso motu delectentur, sic interrogat discipulum quicum disputat: Quando ergo censes aliquam rem præfate, & quasi dominari cum propter se ipsam, an cum propter aliud appetitur? Cui alter: Quis negat cum propter se ipsam? Rursum Augustinus: Vide utrum magis habere fidem debeat hoc nomen (scilicet peritia movendi) in eo motu qui velut liber est, id est, propter se ipse appetitur, & propter se ipse delectat: an in eo qui servit quodammodo. Nam quasi servit omnia, quæ non sibi sunt, sed ad aliud aliud referuntur. Quam doctrinam in sexto li. 10. repetens: Ratio, inquit, primo, quid sit ipsa bona modalitatio, consideravit, & eam in quodam motu libero, & ad sua pulchritudinis finem converso esse perspexit. Quia igitur finis maximè appetitur, maximè delectabilis est, & motus in finem maximè voluntarius, & sponte non extranea consideratione extortus è voluntate fuit, hinc est, quod ille quoque motus Augustino maxime liber est, & in illo motu arbitrium maxime liberum. Et vice versà quia motus in ea quæ sunt ad finem, ipsa finis expectiti necessitate extorquetur, quem nisi finis suo

Lib. 1. Man.
sive cap. 2.

Cap. 10.